

PROTEGIR BARCELONA

Bombers i prevenció
d'incendis, 1833-2022

PROTEGIR BARCELONA

Bombers i prevenció
d'incendis, 1833-2022

Els incendis que s'han declarat a la ciutat de Barcelona al llarg dels anys han servit d'indicador de quin és l'estat de la prevenció d'incendis a cada moment. Les fites de la història urbana han marcat també les accions de prevenció, sovint a remolc de l'explosió demogràfica, el creixement urbanístic, la industrialització, l'agregació dels pobles del pla i les crisis polítiques, socials i bèl·liques.

Aquesta exposició explica com s'han aplicat les mesures de prevenció d'incendis a Barcelona des que es va crear el cos de Bombers de Barcelona el 1833 fins als nostres dies.

- 1 Incendi al carrer de Rosselló. 1r de juliol de 1963. Autoria: Joan Guitart. ABB
- 2 Oficina Tècnica de Bombers de Barcelona. Anys seixanta. Autoria desconeguda. ABB
- 3 Bombers de Barcelona fa la inspecció del nou túnel de la plaça de les Glòries. 2021. ABB

PREVENCIÓ, INSPECCIÓ, EXTINCIÓ

Aquestes són les tres tasques clau del Cos de Bombers en relació amb els incendis: la implantació de mesures per evitar-los; el seguiment i l'avaluació del compliment d'aquestes regulacions; i l'extinció dels incendis, els quals són conseqüència, en darrera instància, de dèficits en prevenció i inspecció. Al cap dels anys la tasca preventiva per evitar els incendis ha arribat a ser tan important com les d'extinció i salvament pròpiament dites.

1

ELS ORÍGENS DE LA PREVENCIÓ D'INCENDIS A BARCELONA (1833-1920)

De la Barcelona emmurallada a la nova metròpoli

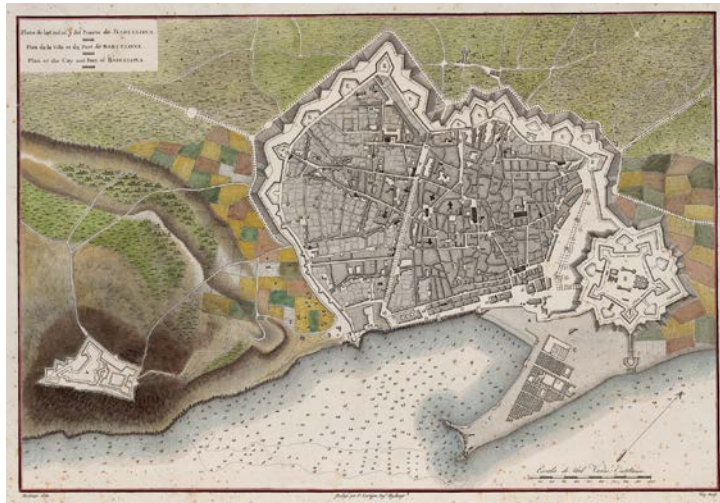
Aquest període coincideix amb un dels moments de més dinamisme de la ciutat en tota la seva història. Va ser quan es va fundar el cos de Bombers de Barcelona i, gràcies a l'enderroc de les muralles i el pla Cerdà, les condicions de prevenció i d'extinció d'incendis van millorar progressivament. Es van dictar les primeres reglamentacions municipals contra incendis i es van introduir avenços tecnològics (extintors, sistemes antiincendis a les fàbriques i, finalment, bombes d'extinció muntades en vehicles motoritzats). Tanmateix, durant tots aquells anys la prevenció sempre va restar en un segon pla. No hi van haver millores en els sistemes d'evacuació de persones, ni tampoc s'obligava, encara, que les estructures arquitectòniques fossin resistents al foc. El cos de Bombers de Barcelona no tenia capacitat d'inspecció ni de sanció.

UNA CIUTAT SOTA UN ALT RISC D'INCENDI

A la primera meitat del segle XIX Barcelona era una ciutat emmurallada, amb una població en creixement, unes condicions de salut pública molt precàries i una situació social difícil.

En plena primera revolució industrial, el risc d'incendi havia augmentat molt per l'ocupació de tot l'espai edificable, la remunta de les cases de veïns i la incorporació de noves energies (les màquines de vapor, que sovint explotaven, i la il·luminació amb gas).

- 1 Plànol de la ciutat de Barcelona, encara amb el clos de muralles. 1806. Autoria: Moulinier. AHCB
- 2 Crema dels convents de la ciutat la nit del 25 de juliol de 1835. Gravet publicat al llibre de Ferran Patxot *Las ruinas de mi convento*. 1851. AHCB
- 3 Vista de Barcelona a vol d'ocell. Al fons, les xemeneies dels vapors del Raval. 1853. Autoria: A. Guesdon. AHCB

1

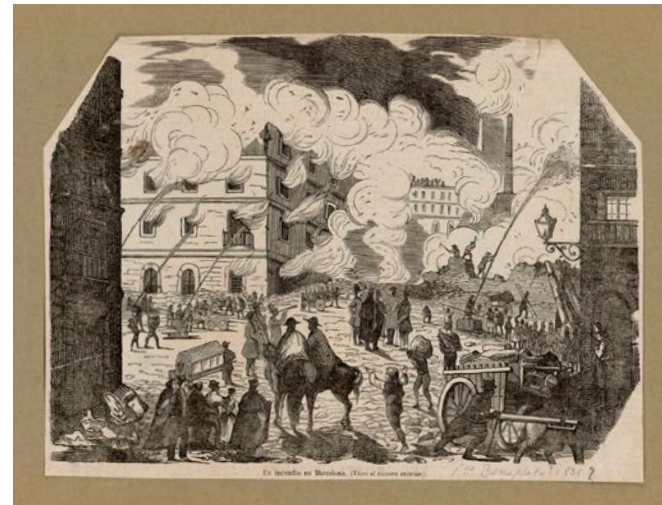
2

3

5

4

- 4 Incendi del Vapor Capdevila i Mata al carrer de la Riereta, el 18 de gener de 1851. Gravet publicat a *La Il·lustración. Periódico universal* (Madrid), número 7, 15 de febrer de 1851. Autoria desconeguda. AHCB
- 5 Incendi del Gran Teatre del Liceu la nit del 9 d'abril de 1861. Autoria: A. Hurtado (litògraf) / A. Sanmartí (dibuixant). AHCB

LA CRISI DEL SISTEMA GREMIAL

A partir de final del segle XVIII les mesures puntuals de prevenció d'incendis que havia dictat l'Ajuntament es van revelar del tot insuficients. La ciutat encara tenia, vers el 1830, un sistema d'incendis basat en l'organització gremial: els treballadors d'oficis de la construcció eren els encarregats d'apagar els focs, només amb l'equipament que oferien les eines del seu ofici. Els incendis a les fàbriques i als locals de concurrència pública es van multiplicar i van fer palesa la necessitat d'un cos de bombers amb mitjans i personal format. Barcelona va passar de 118.000 habitants el 1835 a gairebé 190.000 el 1845.

de Goyola:
de la Barcelona:
de Jopá:
de Janer:
de Mayo:
Compte:
de Plandolit:
Ento:
Cervia:
Diputados:
Guip:
Salmases:
Vulcena:
Sindico Procurador:
de Monistrol:
Sindico Penonero:
Palaudanes:

dos, Sindico Procurador y Sindico Penonero notados al margen, teniendo Ayuntamiento ordinario y de tabla, presididos por el Excmo. Sr. D. Francisco Xavier Fernandez, Teniente General de los Reales Ejercitos, Corregidor de esta Ciudad y su tierra, presente el infmo. Ayudante de Escrivano Mayor y Secretario de dicho Excmo. Ayuntamiento.

Acuerda aprobar como aprueba el acta de treinta del ultimo Abril que se ha leído.
Visto un oficio del Excmo. Sr. Capitan General de dos del corriente aprobando las medidas que le propuso el Excmo. Ayuntamiento con oficio de diez y siete de Abril p.º para el establecimiento de la sociedad de seguros mutuos contra incendios nombrando para que presida la comision que se ha de instalar al Excmo. Sr. Gobernador, e incluyendo una memoria sobre incendios.

Acuerda el Excmo. Ayuntamiento que registrandose dicho oficio en el libro y lugar que correspondia se una dicha memoria al expediente a que hace referencia, nombrando local para la mencionada comision por parte del cuerpo Político al Sr. D. Honorato de Duj.

Acuerda se registre en el libro y lugar correspondiente un oficio fecha dos del corriente del Excmo. Sr. Capitan Genl. aprobando la execucion de la compania de Zapadores bomberos con destino a la pronta estincion de los incendios, cuyo reglamento se le incluyo en oficio de diez y siete del ultimo Abril, y preguntando si los individuos que han de formar la referida compania han de entrar en ella voluntariamente u por eleccion o nombramiento del cuerpo municipal: a cuya pregunta se encarga a la Junta de obras se sirva proponer la contestacion.

Acuerda pase a los S. S. D. Jose Maria de Pensich y Marques de Monistrol un oficio del Sr. Secretario del Real Acuerdo de cuatro del actual previniendo, que en orden a la clarificacion de arientos entre los actuales S. S. Regidores se observe la Real cedula de trece de Octubre de mil setecientos diez y ocho y la costumbre de que se hace merito en el del cuerpo municipal de diez y nueve del mes anterior, a fin de que los

memoranda = diez = vale

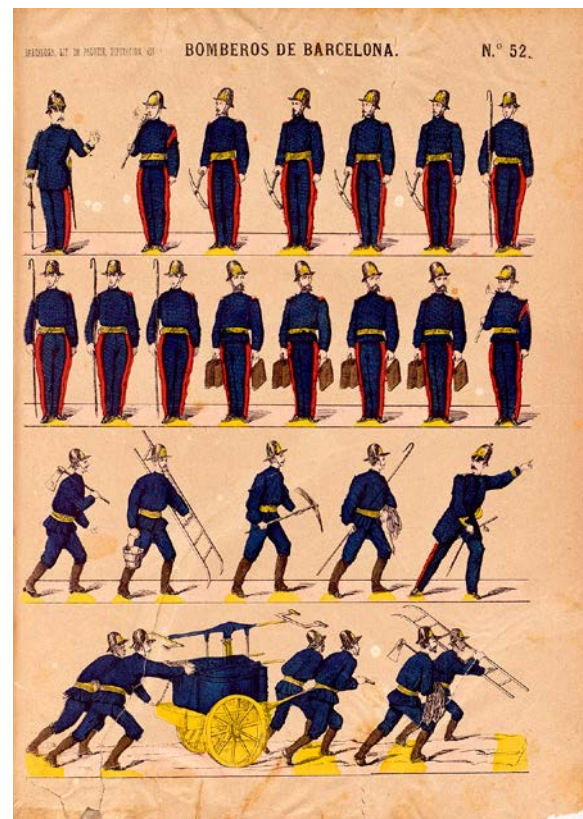
1

LA FUNDACIÓ DEL COS DE BOMBERS DE BARCELONA I LES PRIMERES REGLAMENTACIONS

El març de 1833 es va constituir una primera companyia de bombers municipals, pocs mesos abans de la mort de Ferran VII i de la crisi definitiva de l'absolutisme. L'arquitecte municipal, Josep Mas Vila, en va esdevenir el primer cap.

Durant els anys següents la insatisfacció per la situació econòmica, social i política, en el marc de conformació del règim liberal i l'esclat de la primera guerra carlina, va portar a revoltes i bullangues, amb nombrosos incendis provocats (com la crema de convents i del Vapor Bonaplata el 1835), i l'aturada sovintejada de la vida administrativa. L'extinció i la prevenció d'incendis no rebien l'atenció necessària.

Poc després de la seva fundació, Bombers de Barcelona va començar a demanar que s'adoptessin mesures per reduir el risc d'incendi (com ara l'obligació de tenir dipòsits d'aigua, mànegues, extintors i boques d'incendi), i s'aprovaren les primeres reglamentacions i ordenances municipals que incorporaven criteris de prevenció d'incendis (1839 i 1857); va constituir, en part, la base de la legislació estatal posterior.

2

1 Acord dels regidors de l'Ajuntament de Barcelona per fundar el cos municipal de bombers o companyia de zapadores bomberos. Llibre d'actes del ple de l'Ajuntament de Barcelona. 29 de març de 1833. AHCB

2 Làmina amb la representació dels uniformes i dels equips d'extinció que feien servir Bombers de Barcelona. 1870. ANC (col·lecció de Pere Grañén)

LA MILLORA A LA CIUTAT NOVA DE L'EIXAMPLE I EL SERVEI ALS POBLES AGREGATS

L'accessibilitat als focs va millorar gràcies a l'enderroc de les muralles el 1854 i a la nova trama ortogonal de l'Eixample, dissenyada per Ildefons Cerdà. La tipologia dels seus edificis feia que tinguessin un comportament més òptim quan es propagava cap incendi per la façana i les finques veïnes. Malgrat tot, les estructures amb fusta o perfils metàl·lics no disposaven de cap mesura de protecció que n'augmentés la resistència al foc.

L'Ajuntament va tenir, en aquest període, una actitud més intervencionista, com en el cas de l'Exposició Universal del 1888, si bé el cos de Bombers de Barcelona encara no exercia cap funció d'inspecció.

Arran de la unificació dels municipis del pla el 1897, el cos de Bombers de Barcelona va passar a donar servei als antics pobles de la perifèria, on hi havia nombroses fàbriques que funcionaven amb màquines de vapor. Alguns d'aquests pobles tenien un cos propi de bombers. El seu material i personal es van integrar al cos de Bombers de Barcelona i se'n van tancar els parcs.

1

2

3

- 1 Plànol general del projecte d'eixample i reforma interior de la ciutat de Barcelona, 1859. Autoria: Ildefons Cerdà. ICGC
- 2 Carro amb bomba de vapor al pati del parc de bombers de la Ciutadella, 1894. Autoria: A.S. Xatart. ABB
- 3 Membres del cos de Bombers de Barcelona a l'exterior del Palau de Belles Arts, 1907. Autoria desconeguda. AFB

4

5

6

- 4 Incendi a la fàbrica de torçats i filats La Manresana, al carrer de la Cera, 1899. Autoria: Antoni Esplugas. AFB
- 5 Crema de l'antic convent de Sant Antoni i de l'Escola Pia a la ronda de Sant Antoni durant la Setmana Tràgica, 1909. Autoria: Frederic Ballell. AFB
- 6 Passant revista als bombers i examen del seu material a l'avinguda de la Diagonal, 1916. Autoria: Frederic Ballell. AFB

L'ELECTRICITAT I LA MOTORITZACIÓ

La generalització de les instal·lacions elèctriques al principi del segle XX va comportar l'eliminació progressiva de les calderes de vapor. L'ús de l'electricitat va fer disminuir el risc d'incendi als edificis, però a Ciutat Vella i als barris perifèrics amb una trama urbana antiga encara persistia un risc d'incendi alt a causa dels problemes d'accessibilitat i la concentració d'indústries i tallers. Es van fer les primeres instal·lacions generals d'extinció a les fàbriques i es va completar la xarxa de boques de rec, però no van millorar els sistemes d'evacuació de persones.

El 1908 es van incorporar al cos els primers vehicles de motor, un procés de motorització que s'allargà fins al 1920. Les bombes rotatives substituïren les bombes de vapor. La motorització va augmentar la rapidesa i l'eficàcia del servei.

2

LA PROFESSIONALITZACIÓ DE BOMBERS DE BARCELONA (1920-1958)

Canvi d'escala i modernització del servei

En aquests anys hi va haver un important procés de modernització del material i es va professionalitzar i ampliar la plantilla del cos de Bombers de Barcelona, que va començar a fer feines d'inspecció i a participar en la concessió de permisos d'activitats i d'obertura de locals. Encara no tenia prou capacitat d'inspecció, però, per assegurar el compliment de les ordenances contra incendis. Tampoc hi va haver canvis rellevants en les mesures d'evacuació, contra la propagació d'incendis i de resistència al foc de les estructures arquitectòniques.

Van continuar sovintejant els incendis en indústries, teatres i comerços, fet que testimonia que la prevenció era lluny de ser un element central en l'actuació de Bombers de Barcelona, en uns moments, altra vegada, de fort creixement demogràfic i urbanístic.

LA CIUTAT CONTINUA CREIXENT

En la segona i tercera dècada del segle XX s'acabà d'urbanitzar el sector central de l'Eixample, molts dels espais entre aquest sector i els antics pobles del pla i la muntanya de Montjuïc, seu de l'Exposició Internacional de 1929. El 1930 Barcelona va arribar al milió d'habitants.

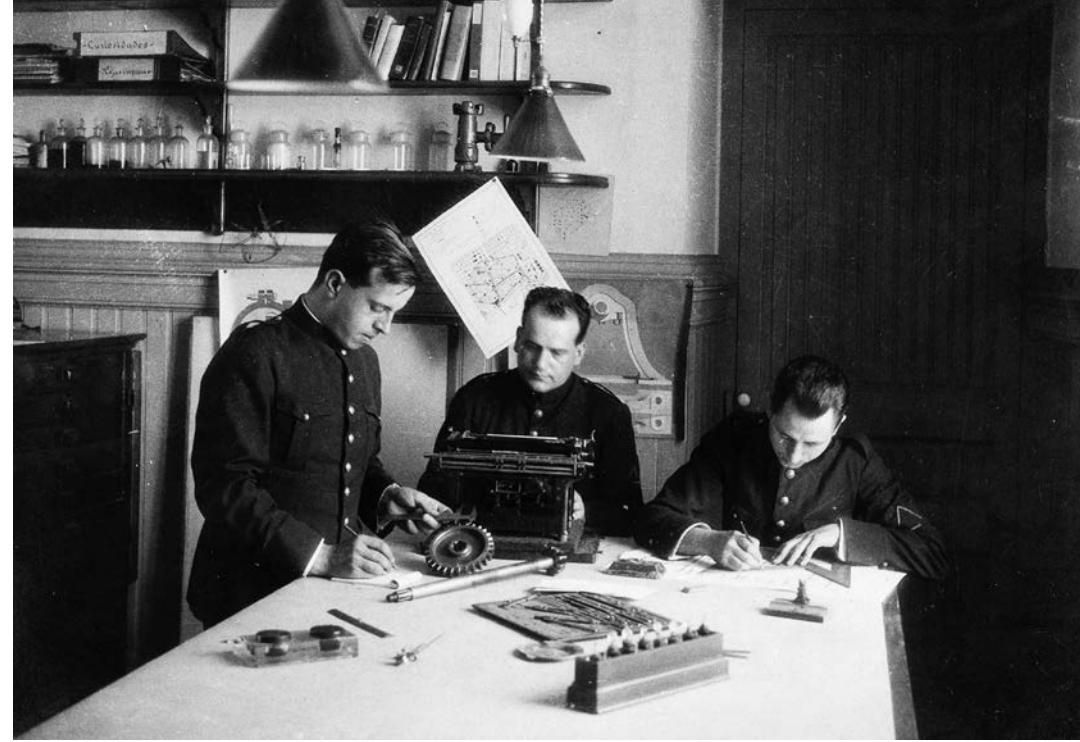
Entre el 1920 i el 1933 es va produir l'agregació de la Marina de l'Hospitalet, per fer-hi un port franc (l'actual Zona Franca), i de Sarrià. S'hi afegí, després de la Guerra Civil, la dels barris del Bon Pastor i del Baró de Viver de Santa Coloma de Gramenet. La ciutat va tornar a créixer després de la guerra fins a assolir el milió i mig d'habitants el 1960.

- 1 Obres d'urbanització de la plaça d'Espanya. 1927-1928. Autoria: Pérez de Rozas. AFB
- 2 Mapa de la ciutat de Barcelona, conegut com a Plànol Martorell. 1929. Autoria: Vicenç Martorell, cap de l'oficina del Servei del Pla de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona. AHCB

1

2

Oficina Tècnica de Bombers de Barcelona. 1927. Autoria desconeguda. ABB

LA MODERNITZACIÓ DEL COS: LA PREVENCIÓ GUANYA TERRENY A L'EXTINCIÓ

El 1913 la plantilla es va professionalitzar. El servei va passar a ser permanent, és a dir es prestava durant vint-i-quatre hores cada dia de l'any, i el cap del cos va començar a dedicar-s'hi de manera exclusiva. A partir de 1920 es van modernitzar força el parc de vehicles i els altres mitjans d'extinció.

L'aprovació del nou reglament del cos el 1926 va significar la creació de l'Oficina Tècnica i la participació de Bombers de Barcelona en els procediments de llicències i en les feines d'inspecció i de sanció. El cos va passar a fer anàlisis de risc dels locals i a obligar-ne els propietaris a informar sobre les instal·lacions. La participació en congressos arreu d'Europa va permetre d'introduir millores tecnològiques. El cap de Bombers de Barcelona, Emilio Gutiérrez, va ser convidat al Congrés Internacional de Bombers de Praga de 1928 que organitzà el Comitè Tècnic Internacional de Prevenció i Extinció del Foc.

Es van dictar nous reglaments de condicions de protecció i es van revisar les ordenances generals d'edificació per millorar la prevenció dels incendis.

Com a compensació per l'agregació del sector de Finestrelles de l'Hospitalet de Llobregat a Barcelona, a partir de 1933 el cos de Bombers va assumir els serveis d'extinció d'incendis del municipi veí fins al 1975.

- 1 Els camions Magirus comprats per Bombers de Barcelona el 1929 en un carrer d'Ulm (Alemanya), seu de l'empresa constructora, a punt de començar el viatge per carretera fins a Barcelona. Autoria desconeguda. ABB
- 2 Presentació dels nous vehicles Magirus a l'esplanada de la cascada del parc de la Ciutadella. 1929. ABB
- 3 Portada de la revista Fuego!, publicada a Barcelona. Març de 1930. ABB

2

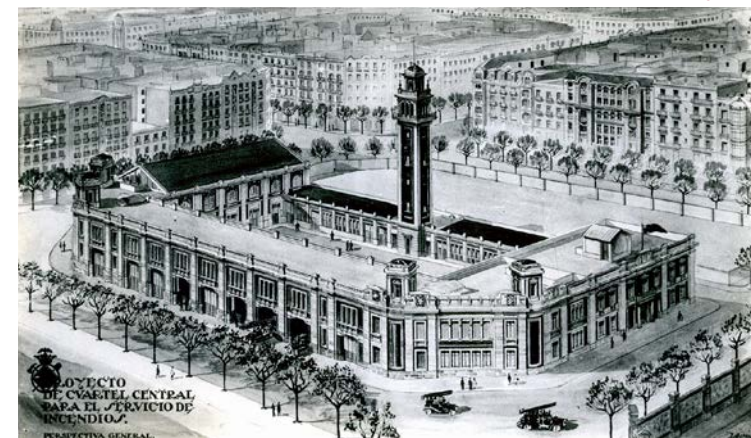

- 4 Ejercicios del cos de Bombers de Barcelona als Jardinetes de Gràcia. 1929. Arxiu Municipal del Districte de Gràcia
- 5 Parc del carrer de Lleida. 1929. Autoria desconeguda. ABB
- 6 Projecte del Parc Central de Bombers de Barcelona al carrer de Provença. 1930. Autoria: Emilio Gutiérrez, cap de Bombers de Barcelona. ABB

L'EXPOSICIÓ INTERNACIONAL DE 1929

Les noves instal·lacions i el material de l'Exposició Internacional van ser una fita fonamental en les mesures per prevenir incendis. El 1929 mateix es va inaugurar el primer parc de nova construcció al carrer de Lleida, al costat del recinte firal.

Una vegada feta la cloenda de l'exposició, es van començar a adoptar mesures de prevenció contra incendis a més establiments industrials i locals de concurrència pública.

LA SEGONA REPÚBLICA I LA GUERRA CIVIL

En els anys de la Segona República el cos de Bombers de Barcelona va haver de treballar enmig d'un clima polític i social difícil. En ocasió d'alguna vaga o d'altres conflictes s'impedí o es limità l'accés dels bombers als incendis. El cos va patir també problemes pressupostaris greus a causa de la crisi financera de l'Ajuntament, molt endeutat.

No obstant això, la modernització i la professionalització del cos assolida va fer possible afrontar tant aquestes restriccions com les conseqüències de la Guerra Civil, que va posar-ne a prova la resiliència. Les intervencions de salvament i de rescat van prestigiar molt el cos, una valoració positiva que es va mantenir i, fins i tot, afermar durant la postguerra.

2

4

5

4 Extinció d'un incendi de bales de cotó als magatzems centrals del moll d'Espanya. 1947. Autoria: Carlos Pérez de Rozas. AFB

5 Assajant un nou cotxe de bombers de la marca Pegaso, amb la presència de Josep Sabadell, sotscaop del cos. 1949. Autoria: Carlos Pérez de Rozas. AFB

3

UNS ANYS DE PRIVACIONS

Durant la postguerra la inversió feta a la dècada dels anys vint va compensar la manca de personal i de recursos materials disponibles. Va ser un període en què el cos de Bombers de Barcelona depenia força dels comandaments militars, a causa de l'obligació de col·laborar en accions de defensa passiva, com ara l'assistència a cursets tècnics que sovint es limitaven a arengues patriòtiques o la participació en l'elaboració del mapa d'usos de la ciutat. El cos de Bombers de Barcelona també rebia ordres del Govern Civil. El personal vivia pendent del fet que se'l mobilitzés en qualsevol moment.

Fins al 1955 es va comprar majoritàriament material de segona mà. La ciutat continuava creixent i hi havia dèficit de casernes a les zones perifèriques i a les barriades noves. En conseqüència, s'arribava tard a molts incendis.

- 1 Portada del diari *La Vanguardia* del 6 de desembre de 1936. AHCB
- 2 Milicians fent instrucció al pati del parc de bombers del carrer de Provença. 1937. ABB
- 3 Bombers de Barcelona intervenint en un salvament després del bombardeig del 18 de març de 1938. Autoria desconeguda. AD / Centre de Documentació del CIARGA i Institut d'Estudis Penedesenc

VEHICLES DE BOMBERS DE BARCELONA

El cos de Bombers posseeix una excel·lent col·lecció de vehicles que han prestat servei al llarg dels anys. Presentem aquí una selecció de vuit fotografies dels mateixos models que s'exposen a *Protegir Barcelona* datades del moment de la seva adquisició. La fotografia de l'autobomba Delahaye 84 PS (Genoveva) és un exemplar restaurat d'aquest model que s'exposa permanentment a l'Espai Bombers. Parc de la Prevenció.

Autobomba Delahaye 84 PS - Genoveva. Adquisició de 1923. Fabricació francesa. Autobomba lleugera amb un dipòsit de 400 l d'aigua per apagar incendis de manera autònoma. ABB

Bomba MTM 1875. Adquisició de 1875. Bomba manual d'incendis fabricada per la Maquinista Terrestre i Marítima a partir d'un model francès. Per aspirar aigua directament d'una bassa o canal. Té un dipòsit que es pot omplir amb galledes d'aigua. ABB

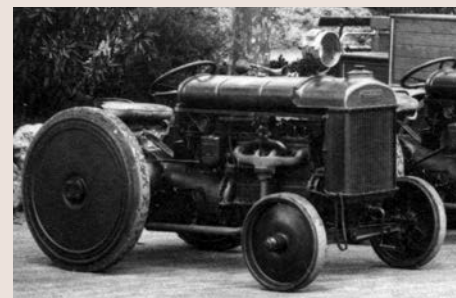
Escala Porta 1879. Adquisició de 1879. Fabricació italiana. Primera gran escala de Bombers de Barcelona. ABB

Merryweather Valiant II 1896. Adquisició de 1896. Fabricació anglesa. Bomba d'incendis de vapor lleugera amb un cabal de 900 l/m. Calien un mínim de dos bombers per desplaçar-la. ABB

Hipofurgó 1892. Adquisició de 1892. Fabricació francesa. Vehicle dissenyat originalment per a la Brigade des Sapeurs-Pompiers de París. Bombers de Barcelona en va comprar tres, un per a cadascun dels parcs principals. ABB

Tractor 1922. Adquisició de 1922. Fabricat a la factoria de Ford Hispania a Barcelona amb peces importades dels Estats Units d'Amèrica. Per transportar-hi escales i bombes de vapor arran de la supressió del servei de cavalleries. ABB

Ford A1 1929. Adquisició de 1929. Fabricat a la factoria de Ford Hispania a Barcelona amb peces importades dels Estats Units d'Amèrica. Cotxe per als comandaments de Bombers de Barcelona. ABB

Bt7 1948. Adquisició de 1948. Excedent de material de guerra de l'exèrcit dels Estats Units d'Amèrica. Camió dissenyat especialment per lluitar contra incendis de combustible líquid als aeroports de campanya. ABB

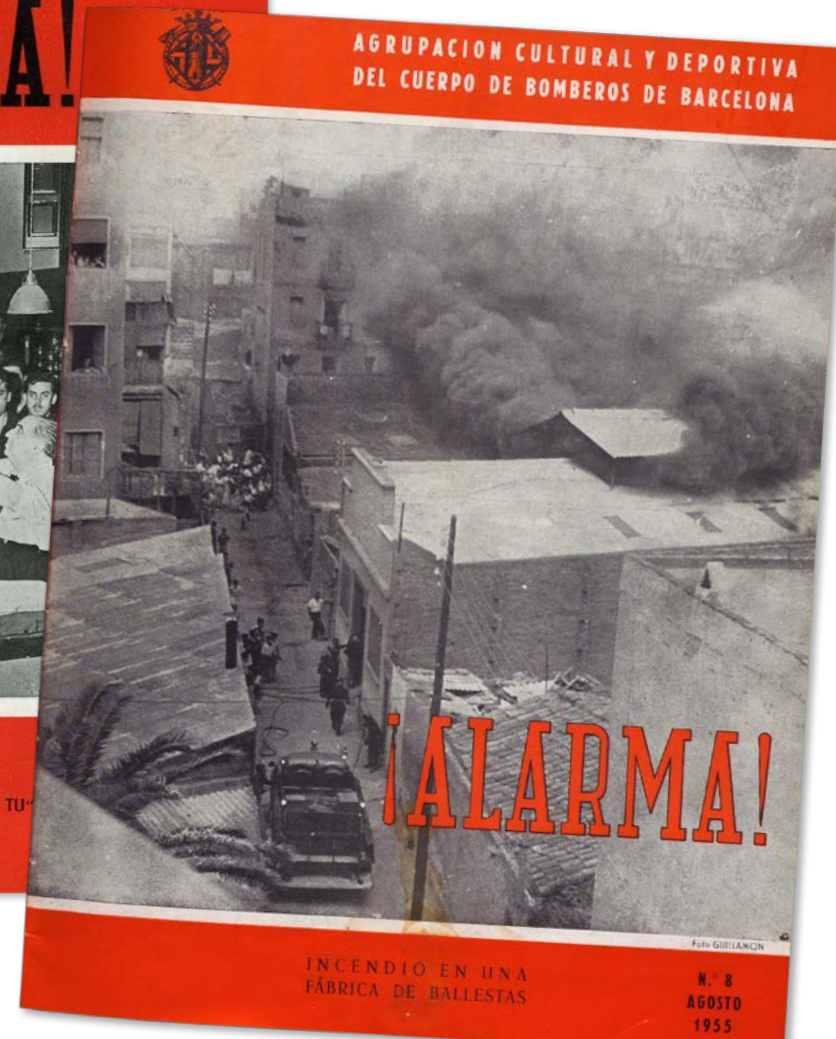
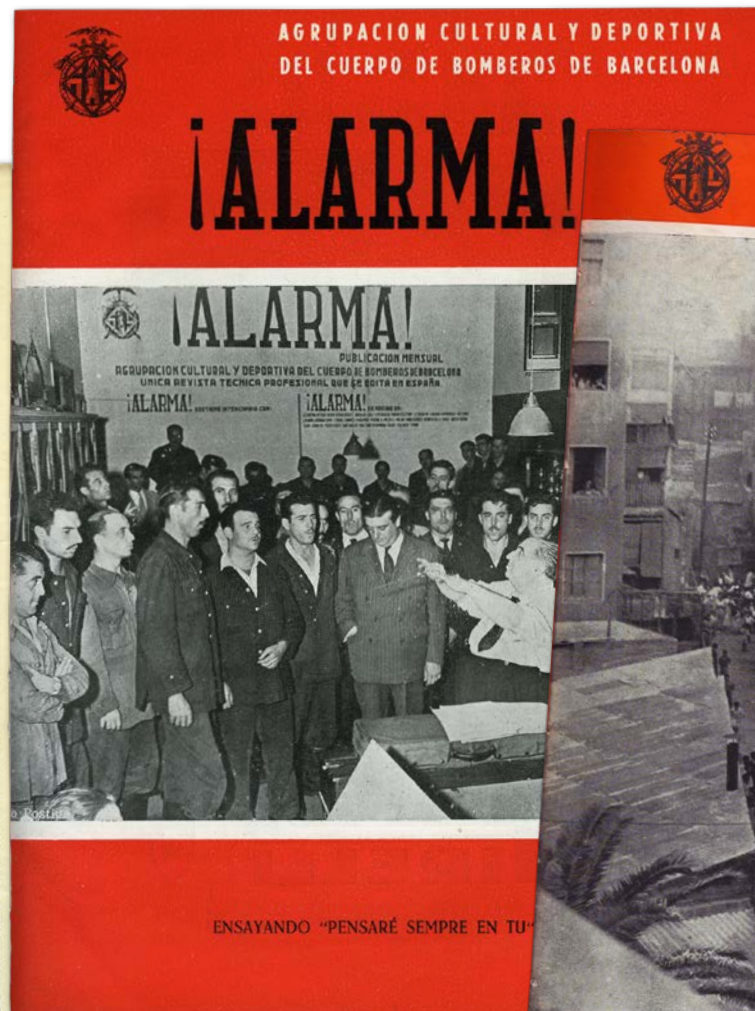
W BT 19 1955. Adquisició de 1955. Furgoneta Volkswagen T1 equipada per l'empresa Kronenburg amb una bomba d'alta pressió per apagar petits incendis. Es va fer servir a la caserna interior de la Fira de Mostres de Barcelona. ABB. El vehicle a l'exposició pertany a la col·lecció privada Marcos Navarro.

Diferents portades de la revista *¡Alarma!*. ABB

LA REVISTA ¡ALARMA!

El dinamisme intern de Bombers de Barcelona va propiciar la fundació, el 1946, de l'Agrupació Cultural i Esportiva del Cos, una mostra d'associacionisme en temps de gran repressió, i la creació de la revista *¡Alarma!* el 1949. La revista va donar a conèixer Bombers de Barcelona més enllà de la ciutat, amb articles sobre els sinistres més rellevants i d'altres de caràcter social intern que fomentaven la bona imatge del servei.

3

ELS RISCOS DEL CREIXEMENT DESARROLLISTA (1958-1974)

Els Bombers, auxili social davant la precarietat

En un context d'un creixement accelerat i sense control de la ciutat i de multiplicació dels incendis, es van fer uns quants avenços en la prevenció: es van començar a distribuir en espais diferents les diverses activitats dins un mateix establiment, especialment a l'Eixample, per alentir la propagació del foc. També es va passar a considerar un tema prioritari l'evacuació de les persones, sense un marc reglamentari clar. Es van començar a aplicar productes de protecció passiva a les estructures metàl·liques dels edificis de nova construcció. Ara bé, la majoria de les instal·lacions industrials i comercials, i altres de concurrència pública, encara no disposava de detectors i de sistemes d'extinció automàtics. També es va autoritzar la construcció d'edificis singulars de gran alçària amb dèficits rellevants relacionats amb la propagació d'incendis i l'evacuació de civils.

INTENSIFICACIÓ DEL CREIXEMENT DEMOGRÀFIC I DESCONTROL URBANÍSTIC

En plena dictadura la ciutat va tornar a viure un fort creixement demogràfic i, el 1970, va arribar als 1.750.000 habitants. La manca d'habitatge i el barraquisme hi constituïen un gran problema. L'Ajuntament i l'Estat impulsaren la construcció de nombrosos polígons d'habitatge perifèrics com: la Verneda, Sant Martí, el Sud-oest del Besòs, Montbau, Ciutat Meridiana, la Pau o Canyelles, en paral·lel a d'altres en municipis veïns de la regió metropolitana, com ara la Mina. Tots eren barris amb molts problemes d'accessibilitat per als serveis d'emergència o on era difícil d'entrar a l'interior dels edificis per la façana. Es construïren, també, edificis singulars de gran alçària.

Van ser un any de gran especulació sobre el sòl i l'habitatge. Es volia construir molt i ben de pressa, amb materials que, amb els anys, han causat nombrosos problemes estructurals.

Plànol de la ciutat amb la divisió en districtes. 1970. AMCB

L'ERA DEL PETROLI I EL GAS NATURAL

La generalització en la indústria de l'ús de productes derivats del petroli (plàstics, dissolvents i gasoil) va ser la causa d'incendis de grans proporcions. En molts casos les feines d'extinció dels incendis industrials s'allargaven en excés per manca de productes específics. El canvi al gas natural, a principi de la dècada dels setanta, va comportar un nou perill d'explosions als habitatges i va fer augmentar espectacularment els serveis.

1

2

- 1 Incendi a la planta de gas natural de la Zona Franca. 17 de juny de 1972. Autor: Pérez de Rozas. AFB
- 2 Actuació de Bombers de Barcelona per la crema d'un camió amb bales de cotó. 1960-1966. Autoria: Joan Guitart. ABB

1

- 1 Ensorrament de la casa número 7 al carrer de la Unió. Una mare embarassada i el fill esperen que els salvin Bombers de Barcelona. 3 d'octubre de 1969. Autoria: Pérez de Rozas. AFB
- 2 Incendi a la presó Model. 1970. Autoria: Joan Guitart. ABB
- 3 Salvament de les víctimes d'una explosió de gas al carrer de Rajolers, a Sants. 29 d'octubre de 1972. Autoria: Pérez de Rozas. AFB
- 4 Primeres accions formatives a centres docents. Anys 1960-1970. Autoria: desconeguda. ABB
- 5 Pàgina de *La Vanguardia* del 21 de desembre de 1963 amb la notícia de la inauguració del primer Festival de la Infància. AHCB

4

2

3

5

PER FI LA PREVENCIÓ EN PRIMER TERME

El 1964 s'aprovà la primera ordenança municipal específica sobre protecció contra els incendis a edificis i a locals especials. Es va obligar els propietaris a instal·lar hidrants i a adoptar altres mesures preventives a l'interior dels establiments on es manipulaven productes que podien originar incendis.

Bombers de Barcelona va començar a situar les persones en l'eix de les polítiques de prevenció i d'autoprotecció i a participar al Festival de la Infància. A partir del 1970 va organitzar jornades de portes obertes als parcs de bombers.

Ayer mañana, bajo la presidencia del delegado provincial del Ministerio de Información y Turismo y presidente del certamen, doctor don Jaime Delgado, se celebró la inauguración del I Festival de la Infancia, organizado por la Campaña Benéfica de Radio Nacional de España en Barcelona, e instalado en el Palacio número uno de la Feria de Muestras, en Montjuich. He aquí, en estas fotos de Pérez de Rozas, dos aspectos del acto

4

LA CONSOLIDACIÓ DE LA PREVENCIÓ

L'anàlisi de riscos: les persones, la tecnologia i la normativa

La nova ordenança contra incendis de 1974 i la política dels ajuntaments democràtics a partir de 1979 van convertir la prevenció en una prioritat absoluta.

Mentre s'aturava el creixement demogràfic a la ciutat, la població es redistribuïa del cor de la metròpoli als municipis que hi havia a les successives corones metropolitanes, un fenomen general a tot Europa. Alhora, s'emprenien nombroses reformes urbanístiques gràcies al desplegament del Pla General Metropolità de 1976, i s'accelerava el procés de trasllat de les fàbriques de l'interior de la trama urbana a la Zona Franca i a la regió metropolitana que havia començat a la dècada del 1960. Això darrer va comportar la desaparició d'un dels principals focus d'incendis.

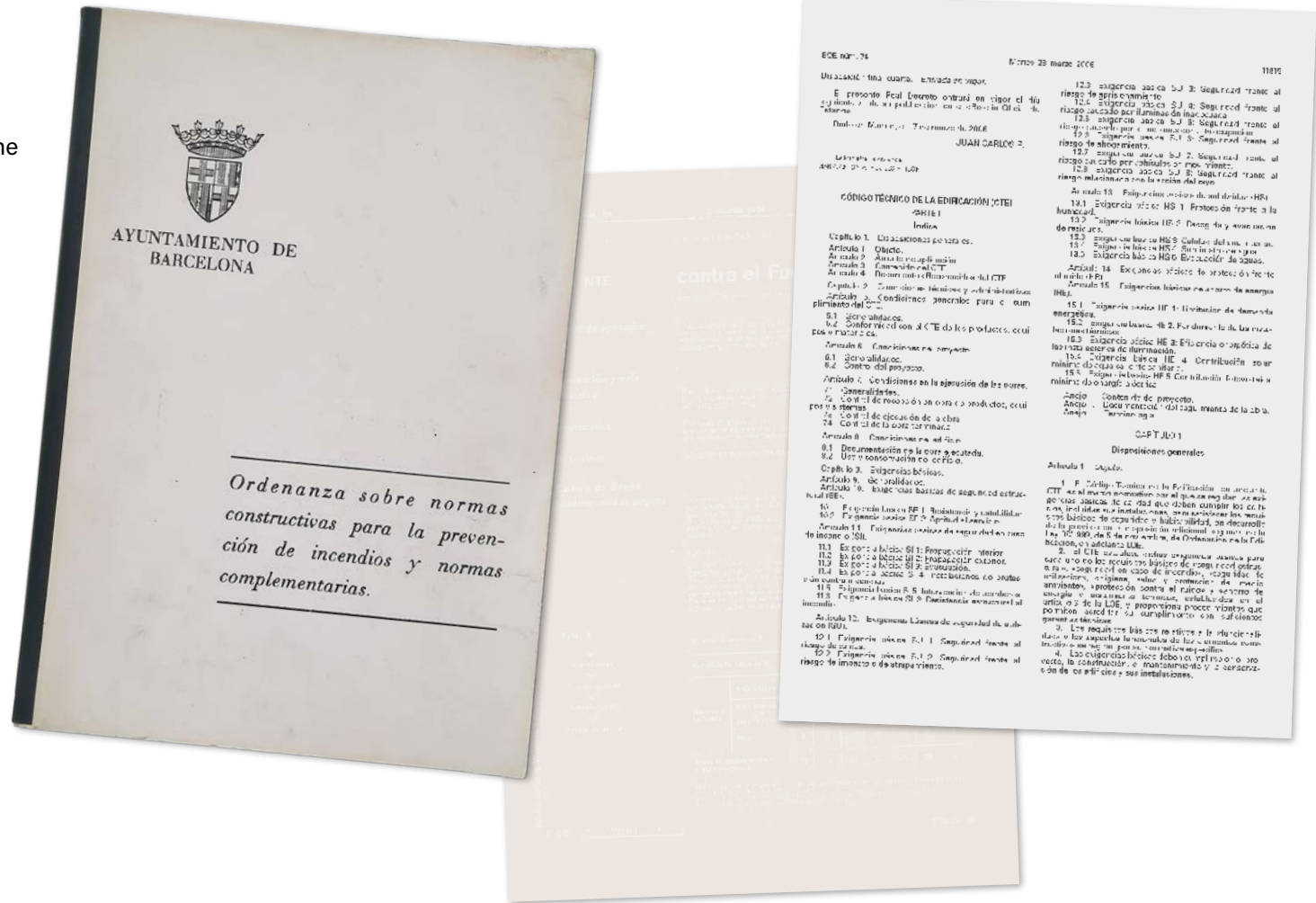
Als edificis i infraestructures nous es va passar a complir de manera estricta la normativa sobre la limitació de la propagació d'incendis, l'evacuació, l'estabilitat al foc de les estructures arquitectòniques i l'accessibilitat per als bombers.

La formació i informació sobre mesures de prevenció i d'autoprotecció s'han convertit en una de les principals funcions de Bombers de Barcelona.

LA NOVA ORDENANÇA DE 1974: UN GRAN PAS ENDAVANT

El 1974 s'aprovà una nova ordenança municipal sobre normes constructives per prevenir incendis que va marcar un punt d'inflexió. A partir de llavors totes les llicències d'obra nova i d'activitats requeriren un informe previ del cos de Bombers.

L'ordenança es va convertir en un model per a la normativa de prevenció d'incendis d'arreu de l'Estat. Les Normes Bàsiques de Condicions de Protecció contra Incendis (NBE CPI) van incorporar les exigències bàsiques d'aquesta ordenança, i ambdues es van actualitzar fins a la publicació del Codi Tècnic de l'Edificació (CTE DB SI) el 2006.

EVOLUCIÓ DE LA NORMATIVA

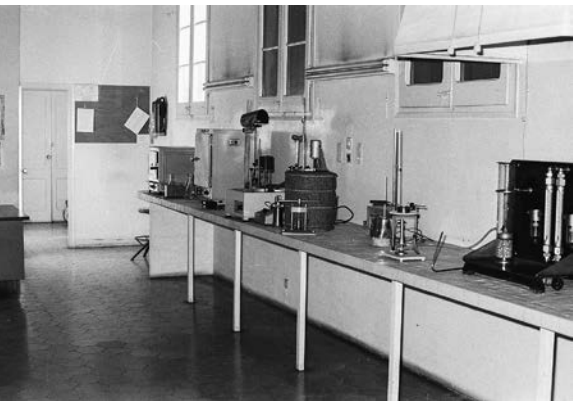
- BARCELONA
- ESTAT
- MADRID
- SARAGOSSA

1964	1974	1974	1976	1980	1981	1982	1990	1991, 1996	1992, 1996	2006	2008
ORDENANZA DE PROTECCIÓN CONTRA INCENDIOS EN EDIFICIOS Y LOCALES ESPECIALES	NORMA TECNOLÓGICA DE LA EDIFICACIÓN NTE-IPF 74 «INSTALACIONES DE PROTECCIÓN CONTRA EL FUEGO»	ORDENANZA SOBRE NORMAS CONSTRUCTIVAS PARA LA PREVENCIÓN DE INCENDIOS DEL AYUNTAMIENTO DE BARCELONA	ORDENANZA PRIMERA DE PREVENCIÓN DE INCENDIOS DEL AYUNTAMIENTO DE MADRID	ORDENANZA DE PREVENCIÓN DE INCENDIOS DEL TERMINO MUNICIPAL DE ZARAGOZA	NORMA BÁSICA DE LA EDIFICACIÓN NBE-CPI 81. Condiciones de protección contra incendios en los edificios	REGLAMENTO GENERAL DE POLICÍA DE ESPECTÁCULOS PÚBLICOS Y ACTIVIDADES RECREATIVAS	ORDENANÇA SOBRE NORMES CONSTRUCTIVES PER A LA PREVENCIÓ D'INCENDIS DE LAJUNTAMENT DE BARCELONA	NORMAS BÁSICAS DE LA EDIFICACIÓN	ORDENANCES MUNICIPALS	CÓDIGO TÉCNICO DE LA EDIFICACIÓN. DOCUMENTO BÁSICO DE SEGURIDAD DE INCENDIO. CTE DB SI	ORDENANÇA REGULADORA DE LES CONDICIONS DE PROTECCIÓ CONTRA INCENDIS

LA FEINA DE LA DIVISIÓ DE PREVENCIÓ

El 1974, coincidint amb la publicació de l'ordenança, es donà l'impuls definitiu a la Divisió de Prevenció, el departament que es va encarregar de fer complir la reglamentació de prevenció d'incendis en edificis i infraestructures amb informes, inspeccions i propostes de noves normatives. D'aleshores ençà, han tingut com una prioritat esbrinar les causes dels incendis i avaluar les condicions dels locals que han patit incendis. El 1972 s'havia posat en funcionament el Laboratori del Foc.

La Divisió va tenir un paper important en la redacció de la Norma Bàsica de Condicions de Protecció contra Incendis (NBE CPI) de 1996. Des del segle XIX Barcelona ha marcat la pauta que han seguit moltes lleis estatals de prevenció d'incendis.

1

3

5

- 1 Laboratori del Foc. 1974. Autoria: Joan Guitart. ABB
- 2 Primer grup de monitors de prevenció i autoprotecció contra incendis. 1996. Autoria desconeguda. ABB
- 3 Primeres dones que van ingressar al grup de sanitaris de Bombers de Barcelona. 1991. Autoria: Ricard Cervantes. ABB
- 4 Montserrat Radresa, directora del Laboratori del Foc. 1991. Autoria: Ricard Cervantes. ABB

2

4

6

LES DONES AL COS DE BOMBERS DE BARCELONA I EN LA PREVENCIÓ D'INCENDIS: ELS PRIMERS TEMPS

La presència de les dones al cos de Bombers és relativament recent. La Divisió de Prevenció va ser una de les primeres a incloure personal femení el 1985; Montserrat Radresa va esdevenir cap del Laboratori del Foc el 1990. Les dones van entrar al grup de sanitaris el 1986. A partir d'aquell moment ingressaren progressivament en altres divisions i serveis, fins que, el 2007, es va incorporar la primera dona en feines d'extinció.

En els darrers anys Bombers de Barcelona ha dut a terme nombroses accions per fer que augmentés el nombre de dones al cos, amb canvis en els reglaments, modificacions en les bases d'accés, reformes de les instal·lacions dels parcs i mesures per conciliar la vida laboral i familiar.

- 5 Simulacre de Bombers de Barcelona a la Torre Mapfre. Autoria: Mariona Gil. ABB
- 6 Parc de bombers de la Vall d'Hebron. 2020. Autoria: Laura Guerrero. ABB

1
2

LA RESPOSTA ALS NOUS ESCENARIS DE RISC

Bombers de Barcelona ha tingut com una prioritat, en les darrers dècades, l'atenció a les persones, els edificis i les infraestructures, per aquest ordre. La Carta Municipal de 1998 disposava el foment de la participació ciutadana en la prevenció i de programes de cultura de l'autoprotecció. Això s'ha traduït en una oferta àmplia i de qualitat adreçada a centres docents, a associacions i als sectors socials amb més risc, i en campanyes generals de prevenció.

En aquest darrer període l'alt grau de desenvolupament de la normativa de protecció i prevenció ha comportat una sensible reducció de danys materials i de víctimes.

- 1 Incendi a l'edifici d'Autopistas (ACESA) a la plaça de Gal·la Placídia. 27 d'octubre de 1993. Autoria desconeguda. Agència EFE
- 2 Incendi al gratacels Torre Urquinaona. 27 de gener de 1999. Autoria: Kimpol
- 3 Visita i activitats de formació amb infants. Autoria: Ricard Cervantes. ABB

3

4

- 4 Vehicle pedagògic PREvenim!, camió bomba B-123 habilitat per convertir-se en un aula mòbil de divulgació de la cultura de la prevenció per a infants i joves. En servei d'ençà del 2021. Autoria desconeguda. ABB

La prevenció d'incendis és el resultat d'una determinada normativa legal, de la tecnologia de què disposen els bombers i de la formació i la informació que rep la gent sobre com cal comportar-se en cas de perill. La combinació adequada dels tres elements que integren el triangle de la prevenció garanteix que s'assoleixin els indicadors raonables de seguretat.

En els darrers dos-cents anys Barcelona s'ha tornat una ciutat més segura, perquè s'ha avançat en tots tres fronts: s'han establert una normativa legal bàsica de seguretat en cas d'incendi i un sistema d'inspecció que la garanteix; s'ha creat un cos de bombers professional i ben equipat i s'han començat a prioritzar les accions formatives i informatives adreçades a la gent. Encara, però, hi ha molta feina pendent, perquè només amb normes i tecnologia no n'hi ha prou. Cal que les persones siguin el centre de la prevenció.

El triangle de la prevenció

L'Espai Bombers. Parc de la Prevenció, al carrer de Lleida, inaugurat el 2016. Referència de la prevenció i divulgació de consells de seguretat a la ciutat. Autoria: Juan Carlos García (foto superior) i desconeguda (foto inferior). ABB

COM PODEM PREVENIR ELS INCENDIS DOMÈSTICS?

- No sobrecarreguem els endolls múltiples.
- Deixem fora de l'abast dels infants llumins, encenedors, etc.
- No acumulem aparells i substàncies combustibles (pintura, carburants, bombones de gas, etc.).
- Mentre dormim, no carreguem aparells elèctrics amb bateries (bicicletes, mòbils, patins, etc).
- Vigilem sempre qualsevol foc encès (focs de cuina, espelmes, encens, etc.) i apaguem-ho tot abans de sortir o d'anar a dormir.
- Allunyem els aparells de calefacció dels mobles i la roba: cal situar-los a un metre de distància.
- No es poden manipular les instal·lacions elèctriques: fem-ne un ús adequat.
- Evitem l'ús de rentadores, assecadores i rentavaixelles mentre dormim.
- Recomanem de fer servir detectors de fum: són econòmics i efectius.
- Si sentim pudor de gas, no manipulem cap aparell elèctric, tanquem la clau de pas, ventilem i truquem al 112.

COM ENS PODEM PROTEGIR DELS INCENDIS DOMÈSTICS?

SI L'INCENDI ÉS FORA DE CASA

- Tanquem la porta i les finestres de casa: protegim-nos i quedem-nos confinats
- Truquem al 112
- Posem draps humits a les esclatxes de la porta

SI L'INCENDI ÉS DINS DE CASA

Si el fum ens deixa veure la sortida:

- Agafem les claus, tanquem les portes i anem cap al carrer. No pugem mai al terrat
- No agafem l'ascensor
- Truquem al 112

Si el fum no ens deixa veure la sortida:

- Dirigim-nos cap un altre espai i tanquem les portes
- Truquem al 112
- Fem que ens vegin des del carrer

EXPOSICIÓ

Organització i producció: Bombers de Barcelona (Ajuntament de Barcelona) i MUHBA (Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona)

Direcció del projecte: Sebastià Massagué i Joan Roca

Comissariat: Josep Barjuan i Sanz, cap de la Unitat d'Espai Bombers i divulgació de la Prevenció Bombers de Barcelona, i Joan Roca i Albert, director del MUHBA

Comitè assessor: Joan Pedreny Abella, Pere González Vila i Albert Ventosa Carulla

Textos: Joan Pedreny Abella, Pere González Vila i Carles Puigferrat

Coordinació: Marta Iglesias Urbano i Mónica Martínez (Viureart)

Recerca i documentació: Joan Pedreny, Pere González, Marta Iglesias Urbano i Aymar del Amo

Revisió: Joan Roca i Albert i Carles Puigferrat

Correcció lingüística i traduccions: ADDENDA

Museografia i disseny gràfic: Andrea Manenti

Disseny gràfic del plafó sobre la prevenció: Jordi Sàrries - DOBLEPÀGINA

Producció museogràfica i muntatge: CROQUIS

Assegurança: MARSH S.A.

Prestadors d'objectes: Bombers de Barcelona, Marcos Navarro, Joaquim Pol i estudi RUISÁNCHEZ Arquitectes

Transport dels vehicles: TRANSRETRO

Audiovisuals: Zucra Films, Aymar del Amo

PROGRAMACIÓ. Coordinació de la programació: Albert Ventosa, Mònica Blasco i Teresa Macià. **Educació:** David Zapater, Sergi Souto, Teresa Macià i Emma Fernández.

Gestió del CRED: Quim Brugada i Chiara Vesnaver.

Comunicació i premsa: Mercè Martínez Jiménez, M. Dolores Calvo Pousa i Laura García Valenzuela.

Comunicació multimèdia: Edgar Straehle i Daniel Alcubierre. **Visites i itineraris:** Fragment Serveis Culturals. **Atenció al públic:** Carles Mela i l'equip Acciona. **Difusió:** Eulàlia Cartró

GESTIÓ. Administració: Pasqual Bayarri, Elena Rivali, Mònica Sánchez, Pepe Sánchez i Teresa Soldino.

Manteniment: Carlos Fumanal, Maria José Arnal i l'equip CPI Integrated Services. **Neteja:** Equip Ndamant. **Seguretat:** Dolors Aiguadé i l'equip Grupo Control

Agraïments: David Ciudad, Plataforma de Defensa del Patrimoni Històric de Bombers de Barcelona, CAU del jubilat de Bombers de Barcelona, Antonio Cabeza, David Zapater, Miquel Guilanyà, Víctor Molinet, Clara Latorre, Francesc Ros, Lluís López Cuadradas, Antoni Vilanova, Ferran Torres, Oriol Altisench, Núria Rocamora (Magma Cultura), Rafel Pino (Celler Masroig), Imma Ros (Clúster de Seguretat Contra Incendis), Javier Niño (Pixeling), Eugeni Molà (Detnov Security), Miguel del Moral (S&P), Carles Guiu (Plana Fàbrega), Miguel Ángel Gallardo (Rockwool) i Jordi Font (Art-Ser).

Un agraïment especial a tot el col·lectiu que forma o ha format part del cos de Bombers de Barcelona i que, durant l'exercici professional, ha treballat per a protegir la ciutat i la ciutadania, alhora que ha preservat els materials i els mitjans propis del cos i ha promogut els valors que sempre han acompanyat i singularitzat la institució.

LLIBRET DE SALA

Consell d'Edicions i Publicacions de l'Ajuntament de Barcelona: Jordi Martí Grau, Marc Andreu Acebal, Àgueda Bañón Pérez, Marta Clari Padrós, Núria Costa Galobart, Sonia Frías Rollón, Pau González Val, Laura Pérez Castaño, Jordi Rabassa Massons, Joan Ramon Riera Alemany, Pilar Roca Viola, Edgar Rovira Sebastià i Anna Giralte Brunet

Directora de Comunicació: Àgueda Bañón

Directora de Serveis Editorials: Núria Costa Galobart

Col·lecció MUHBA Llibrets de Sala

Direcció de la col·lecció: Joan Roca i Albert

Edició: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, MUHBA (Museu d'Història de Barcelona); Bombers de Barcelona

Protegir Barcelona.

Bombers i prevenció d'incendis, 1833-2022

Autors del text: Joan Pedreny Abella, Pere González Vila i Carles Puigferrat

Coordinació editorial: Marta Iglesias Urbano i Mónica Martínez (Viureart)

Recerca i documentació: Joan Pedreny Abella, Pere González Vila i Marta Iglesias Urbano

Disseny i maquetació: Andrea Manenti

Correcció lingüística i traduccions: ADDENDA

Impressió: Gràfiques Ortells

© **Imatges:** ABB (Arxiu de Bombers de Barcelona), AFB (Arxiu Fotogràfic de Barcelona), AD/Documentació del CIARGA i Institut d'Estudis Penedesencs, Agència EFE, AHCB (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona), AMCB (Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona), AMDS (Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc), ANC (Arxiu Nacional de Catalunya), Àrea Metropolitana de Barcelona, Arxiu Agbar, Arxiu Municipal del Districte de Gràcia, ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya).

© **de l'edició:** Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, Museu d'Història de Barcelona; Bombers de Barcelona

© **dels textos:** els seus autors

Barcelona, novembre de 2022

ISBN: 978-84-9156-448-5

DL: B 21258-2022

Aquesta obra ha estat possible gràcies a la col·laboració i el suport de Bombers de Barcelona

www.barcelona.cat/museuhistoria
www.barcelona.cat/barcelonallibres

MUHBA Llibrets de sala

- 1 Barraques. La ciutat informal
- 2 Barcelona connectada, ciutadans transnacionals
- 3 Barcelona i els Jocs Florals, 1859
- 4 Cerdà i Barcelona. La primera metròpoli, 1853-1897
- 5 Salomó ben Adret de Barcelona, 1235-1310
- 6 Ja tenim 600! La represa sense democràcia
- 7 La revolució de l'aigua a Barcelona
- 8 Murals sota la lupa. Les pintures de la capella de Sant Miquel
- 9 Indianes, 1736-1847. Els orígens de la Barcelona industrial
- 10 Barcelona, vint històries musicals
- 11 L'enginy de postguerra. Microcotxes de Barcelona
- 12 Alimentar la ciutat. El proveïment de Barcelona del segle XIII al segle XX
- 13 Música, Noucentisme, Barcelona
- 14 La bandera de Santa Eulàlia i la seva restauració
- 15 El món del 1714
- 16 Fabra & Coats fa museu
- 17 Monestirs urbans en temps de guerra
- 18 Música, guerra i pau a la Barcelona moderna i contemporània
- 19 La cartografia medieval i Barcelona
- 20 Barcelona a l'antiguitat tardana. El cristianisme, els visigots i la ciutat
- 21 Els jueus a la Barcelona medieval. MUHBA El Call
- 22 Hagadàs Barcelona. L'esplendor jueva del gòtic català
- 23 La casa Gralla. El periple d'un monument
- 24 Primers pagesos BCN. La gran innovació fa 7.500 anys
- 25 Imatges per creure. Catòlics i protestants a Europa i Barcelona, segles XVI-XVIII
- 26 La ferida d'Hipercor. Barcelona 1987
- 27 El port franc i la fàbrica de Barcelona
- 28 Pere IV. Passatge major del Poblenou
- 29 Crítica i restitució patrimonial en gastronomia
- 30 Barcelona capital mediterrània. La metamorfosi medieval, segles XIII-XV
- 31 La conquesta del litoral, del segle XX al segle XXI
- 32 La ciutat dels polígons. Un itinerari pel Besòs
- 33 Barcelona & Futbol. El gran joc social del segle XX
- 34 Barcelona, port mediterrani entre oceans. El testimoni del vaixell *Barceloneta I*
- 35 Alimentar Barcelona. Ciutat, proveïment i salut
- 36 El rellotge dels Flamencs, 1576-1864
- 37 Guia breu del MUHBA, el Museu d'Història de Barcelona
- 38 Diari de l'habitatge. Barcelona segle XX

